

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ
МИНИСТРЛІГІ МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

**Л. Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТИ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Л. Н.
ГУМИЛЕВА**

**"ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ
ДАМУЫ: ШЫНДЫҒЫ МЕН БОЛАШАҒЫ"
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК ТРУДОВ
международной научно-практической конференции
"СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ НЕЗАВИСИМОГО
КАЗАХСТАНА: РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ"**

**9 желтоқсан, 2021
Нұр – Сұлтан**

ӘОЖ 338.2 (574) (075.8)

ҚБЖ 65.9 (5Қаз) я73

T29

Редакция алқасы

МАЙДЫРОВА А.Б. - төрайым, э.ғ.д., профессор, кафедра меңгерушісі,

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

БАЙЖОЛОВА Р.А. - э.ғ.д., профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық

университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

ЕГЕМБЕРДИЕВА С.М. - э.ғ.д., профессор, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия

ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

ТЛЕСОВА Э.Б. - э.ғ.к., доцент, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық

университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

БЕРЖАНОВА А.М. - э.ғ.к., қауымдастырылған профессор, Л.Н. Гумилев

атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

ЖАНАБАЕВА Ж.К. - э.ғ.к., доцент, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық

университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

АУЕЛБЕКОВА А.К. - э.ғ.к., доцент Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық

университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

ДОСМАҒАНБЕТОВ Н.С. - э.ғ.м., Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық

университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

КАЗБЕКОВА З.К. - магистрант, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық

университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

НҰРЛАНҰЛЫ А - магистрант, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық

университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

ISBN 978-601-337-610-3

T29 "Тәуелсіз Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық дамуы: шындығы мен болашағы" атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының еңбектер жинағы. –Нұр-Сұлтан: Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2021. – 361 б.

Сборник трудов международной научно-практической конференции "Социально-экономическое развитие независимого Казахстана: реалии и перспективы". – Нур-Султан: ЕНУ им.Л.Н.Гумилева, 2021. – 361 с.

Works of the International scientific - practical conference "Socio-economic development of independent Kazakhstan: realities and prospects". - Nur-Sultan: L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2021. – 361 p.

ӘОЖ 338.2 (574) (075.8)

ҚБЖ 65.9 (5Қаз) я73

ISBN 978-601-337-610-3

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2021

© Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2021

конкурентоспособности и улучшать благосостояние граждан. Развивая промышленность и экспортно-ориентированные отрасли, северные области могут открывать новые рынки сбыта готовой продукции и полностью обеспечивать население региона необходимыми товарами.

Таким образом, Северный регион Казахстана на данном этапе показывает хорошие результаты в развитии сельского хозяйства и промышленности. Перспектива экономики Казахстана тесно связана с дальнейшей интеграцией региона в международные экономические отношения, использованием уникальных запасов энергии и минеральных ресурсов, широкими возможностями экспорта промышленной и сельскохозяйственной продукции, а также оптимальным использованием транзитного потенциала областей.

Список использованной литературы

1. Экономика Казахстана, 26.04.2016 // URL: <https://helpiks.org/8-999.html>
2. Экономика // Роль государственного регулирования экономики в республике Казахстан // Анализ регионального развития РК // Анализ государственного регулирования регионов Казахстана // URL: https://studbooks.net/1740261/ekonomika/analiz_regionalnogo_razvitiya
3. Электронное правительство // Открытое правительство // Главная // Данные // Просмотр набора данных // URL: https://data.egov.kz/datasets/view?index=structure_of_regions_of_gross_
4. Экономика Северного Казахстана // Реферат // Раздел образование // URL: <http://allrefs.net/c12/40w28/p38/>
5. Потери нефти и газа компенсировала обрабатывающая промышленность, 28 октября 2020 // URL: <https://365info.kz/2020/10/poteri-nefti-i-gaza-kompensirovala-obrabatyvayushhaya-promyshlennost>
6. Институт маркетинговых и социологических исследований Elim // Исследования // Экономика Казахстана // URL: <https://marketingcenter.kz/20/economy-kazakhstan.html>
7. О Государственной программе по форсированному индустриально-инновационному развитию Республики Казахстан на 2010-2014 годы и признании утратившими силу некоторых указов Президента Республики Казахстан // Указ Президента Республики Казахстан от 19 марта 2010 года № 958. // URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/U100000958_

АСТЫҚ ШАРУАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҢҒЫРТУ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АГРОӨНЕРКӘСІП КЕШЕНІН ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ

Елеусиз А.К.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ.

Eleusiz.a99@mail.ru

Заманауи Қазақстан экономикасының стратегиялық міндеттері бәсекеге қабілетті өнім алуға және республиканың өнеркәсіптік және ғылыми-техникалық әлеуетін сақтау мен дамыту арқылы экономикалық мүдделерді қамтамасыз етуге бағытталған отандық ғылыми сыйымды өндірісті дамыту, жаңа ақпараттық технологияларды әзірлеу және игеру болып табылады [1].

Соңғы жылдары Қазақстан экономикасы дамудың жаңа кезеңінде өндірісті оның барлық салалары мен аяларында жанартуға бағытталған жедел жаңғырту жолында тұр. Бұл кезең іске асырылатын мемлекеттік бағдарламалар мен "Қазақстан 2050" Стратегиясында белгіленген шаралар негізінде елдің индустриялық-инновациялық дамуымен тікелей байланысты [2].

Экономика салалары мен салаларын жаңғырту процесі өткен ғасырдың ортасында орнықты экономикалық өсуді қамтамасыз ететін шарт ретінде көрініс бере бастады. Бұл процесс өндіріске жаңашылдықты, яғни заманауи талаптарға жауап беретін жетілдірулерді енгізуді көздеді [3].

Жаңғырту процесіне осындай көзқараспен ауыл шаруашылығының технологиялық жаңғыртуды жаңа жоғары өнімді және ресурстарды үнемдейтін техникамен техникалық қайта жаратандыру атауға болады.

Агроөнеркәсіп кешеніндегі инновациялық жаңғырту бұл көп шығынды қажет ететін салалардың бірі, төмендегі кестеде тұқым шаруашылығын қоса алғанда, дәнді және дәнді-бұршақты дақылдарды өсіруге кеткен шығындар көрсетілген.

Кесте 1. Инновацияларды жүзеге асыруға арналған шығындар сомасы, млн тг

Аумақтар	2017	2018	2019	2020
Қазақстан Республикасы	3690,0	10551,0	4036,7	10900,3
Ақмола облысы	885,9	889,0	1651,8	485,1
Ақтөбе облысы	65,1	X	-	-
Алматы облысы	-	-	-	x
БҚО	-	98,7	44,4	-
Жамбыл облысы	27,0	-	-	-
Қарағанды облысы	155,5	1220,9	602,7	835,7
Қостанай облысы	119,9	575,0	84,3	141,6
Павлодар облысы	341,4	416,5	455,0	333,0
СҚО	1310,7	5293,5	517,5	4334,7
Түркістан облысы	-	-	-	50,2
ШҚО	784,4	2057,3	681,0	4707,9

Инновацияларды жүзеге асыруға кеткен шығындар Қазақстан Республикасы бойынша 2020 жылы 10900,3 млн тг құрады. 2019 жылмен салыстырғанда 37% артқан. Бұның себебі ретінде дүниежүзінде болып жатқан Covid-19 вирусының зардаптары ретінде түсінуге болады.

СҚО еліміздің астық отаны болғандықтан өңірде модернизациялану дамып келеді және 2020 жылы оған кеткен шығын 4334,7 млн тг құрады [4].

Дүниежүзінде қалыптасып жатқан климаттың өзгеруі, жер бетіндегі адам санының көбеюі және тағы басқа болып жатқан құбылыстар жердің тозуына әкеліп жатыр. Жер ресурстарын ақылға қонымды етіп басқару адамдарға шынымен де қажетті болып табылады. Оны жүзеге асырудың бір ғана амалы технологиялық жаңғыртуды пайдалану. Ол инновациялық жаңғыртудың көмегімен іске асырылады.

Астық өндірісінің қалыптасу дәрежесі ұлттық экономиканың өзін-өзі қамтамасыз етуінің, сондай-ақ әр елдің әл-ауқатының басты сипаттамаларының бірі болды. Бір жағынан, бұл стратегиялық сипатқа ие, ол астық өндірісі мемлекеттің назар аударатын құнды нәтижелерінің бірі, ал екінші жағынан, агроөнеркәсіптік кешенді қалыптастырудың негізі болып табылады. Астық-тек қара нан мен жарма ғана емес, сонымен қатар, сиыр еті, құс еті және т.б [5].

Сурет 1. Қазақстан Республикасындағы астық шаруашылығында инновациялық өнімдердің (тауарлар және көрсетілген қызметтер) жалпы көлемі

Ұлттық статистикалық комитеті деректері бойынша Қазақстанда астық шаруашылығының инновациялық өнімдерінің жалпы көлемі 2020 жылы 2054 миллион тг құрады. 2019 жылмен салыстырсақ 21,3% артқанын көруге болады. Бұл суретте барлық инновациялық астықпен айналысатын облыстар көрсетілген. Облыстардың ішінен ең көп, жалпы өнімі 2019 жылы 777,2 млн тг құрайтын инновациялық астық өнімдерін Жамбыл облысы өндірді. БҚО жалпы өнімі 2018 жылы 9 млн құраған [6].

Астық өндірісіндегі инновациялық процесстердің дамуы өндіріс қажеттіліктерімен, қолда бар материалды-техникалық қорлармен, ғылым мен техниканың, сонымен қатар, тәжірибеге озық өндірісті енгізу мүмкіндігімен аңықталады.

Әлбетте, өсімідік шаруашылығының бір гектар ауданынан алынатын өнімділігі салыстырмалы түрде аз болатындықтан, өнім қымбат болады. Алайда, бұл бағыт фермерлер арасында қызығушылық тудырады, себебі экологиялық өнімдерге жоғары сұраныс жоғары бағаны белгілеуге және 1 гектар жерден жақсы пайда алуға мүмкіндік береді. Бұл ретте өсімдік шаруашылығындағы

дәлдік егіншілік пен экологиялық технологиялар бір-біріне балама болып табылмайтынын, керісінше бірін-бірі толықтырып, бір өндіріс циклы шеңберінде тең дәрежеде пайдалануы мүмкін екенін атап өту маңызды.

Дамыған елдердің агроөнеркәсіптік өндірісінде тауар өндірушілердің сөздігінде негізгі сөзі «технология» болып табылады [7].

Жоғары технологиялық және урбанизацияланған әлемде өмір сүретін жаңа заманның адамдары экология мен дұрыс тамақтану мәселелеріне қатты көңіл бөле бастады. Бұл жағдай барлық жерде экологиялық таза азық түлікке деген сұраныстың көтерілуіне алып келді. Адамдардың осыған деген түсініктері әртүрлі, сондықтан бұған нақты жауап беру қиын. Шындыққа қарсы күнә жасамай, экологиялық таза тамақ деп айтуға болатын жалғыз нәрсе ол тыңайтқыштарды, химиялық заттарды және ГМО-ны аз немесе мүлдем қолданбау арқылы өсіруді түсіндіреді.

Сурет 2. ҚР жаңа технологиялар мен техника объектілерін пайдаланған ұйымдар саны

Қазақстанда инновациялық және технологиялық белсенділік өте төмен болғанына қарамастан, ол бірқатар дақылдардың әлемдік өндірісінің едәуір бөлігін алады (бидай 14,8 %). Ұлттық статистика мәліметтері көрсеткендей, ҚР жаңа технологиялар мен техника объектілерін пайдаланған ұйымдар саны 2017 жылы 21 құраса, 2020 жылы бұл көрсеткіш екі есе баяулаған. Астық шаруашылығында қолданылатын жаңа технологиялар мен техника объектілерін пайдаланған ұйым саны тек 12 құраған [9].

Шетелдік ең озық технологияларды ауыл шаруашылығына тарту ұлттық ішкі жалпы өнімдегі ғылымды қажетсінетін ауыл шаруашылығы өнімін молайтуға ықпал етеді, аграрлық өнеркәсіп кешеніндегі модернизацияның тиімді құралдарының бірі және саланың техникалық-технологиялық тұрғыда артта қалушылығынан құтқаратын маңызды шара болып табылады. Қазақстанның аграрлық секторы инновациялар енгізу үшін экспорттық мүмкіндіктер мен жоғары потенциалға ие. Сондықтан еліміз ауыл шаруашылығының инновациялық және экономикалық дамуына аса көңіл бөлу қажет. Қазіргі уақытта Қазақстан өндірісті техникалық тұрғыда қайта жарақтандыруға арналған қолайлы жағдай жасауда, ауыл шаруашылығына технологиялар мен инвестициялар тарту үшін лизинг схемаларын, жеңілдіктер мен преференцияларды іске асыру қажет.

Заманауи агротехнологиялар ауыспалы егістер, топырақты өңдеу, тыңайтқыштар мен өсімдіктерді қорғау жүйелері арқылы агроландшафтты басқарудың бірыңғай жүйесіне қосылған. Осылайша, егіншіліктің бейімделгіш-ландшафтық жүйелерінің ажырамас бөлігі болып саналады. Бұл жағдайда агротехнологиядың жекеше ерекшеліктері бар. Ең алдымен олар сорттың түрленуімен, оның өнімділігі мен өнім сапасы, ауруларға, зиянкестерге, құрғақшылыққа қарсы тұруға төзімділігімен анықталады. Өз кезегінде, сорттың жеке түрі: мақсатына, қарқындылығына және басқа параметрлерге сәйкес өндіріс процесін басқарудың белгілі бір жүйесі және агроценоздың құрылымдық моделіне сәйкес келеді [9].

Сурет 3. Инновациялық агротехнологиялардың классификациясы

Ескерту - автормен жасалған

Ауыл шаруашылығындағы ресурс үнемдейтін технологиялар материалдық-техникалық, еңбек, қаржы, табиғи және басқа ресурстарды негізінен өндірісті қарқындату және шығындарды азайту негізінде өзіндік құнын төмендету және жоғары сапалы өнім алу мақсатында пайдалануға үнемді мүмкіндік береді.

Түрлі талдауларға сәйкес, қоғамда ресурс үнемдейтін технологияларды пайдалануды ілгерілету отынды жағу салдарынан атмосфераға көміртектің шашырауын 16% - ға азайтуға мүмкіндік береді.

Осылайша, астықтың жоғары және тұрақты өнімділігі, өнімнің жоғары тұтынушылық сапасы бар табиғи ресурстарды оңтайлы және экологиялық қауіпсіз пайдалануды қамтамасыз ететін астық өндірісінің тиімді агротехнологияларын әзірлеу астық шаруашылығын дамытудың басты факторларының бірі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Исабеков Б.Н. Мухамбетова Л.Қ. (2017), Инновация және кәсіпкерлік оқулық, Астана 118 б

2. Қазақстан Республикасын үдемелі индустриялық-инновациялық дамыту жөніндегі 2010-2014 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарлама. Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 19 наурыздағы №958 Жарлығымен бекітілген.

3. Экономический словарь /Под редакцией А.Н.Азрияцана.– М: Институт новой экономики, 2007.

4. Қр статистикалық комитеті сайтында қолжетімді <https://taldau.stat.gov.kz/kk/ConstructorWizard/PivotGridPageWizard>

5.Интернационал Қазақстана. (2021). ЗЕРНОВОЕ ПРОИЗВОДСТВО КАЗАХСТАНА. [онлайн] Доступно по адресу: <<https://international.kz/644-zernovoe-proizvodstvo-kazahstana.html>>.

6. 1 сурет 2021 ж. [сурет] Қолжетімді: <https://stat.gov.kz/>

7. Горпинченко К.Н., Луценко Е.В. Г (2013) Прогнозирование и принятие решений по выбору агротехнологий в зерновом производстве с применением методов искусственного интеллекта (на примере СК-анализа). Монография. – КубГАУ, Кубанский государственный аграрный университет, © ФГБОУ ВПО Краснодар

8. 2 сурет 2021ж. [сурет] Қолжетімді: <https://stat.gov.kz/>

9. Нещадим Н.Н. (2019), Технология аграрного производства: методические рекомендации, КубГАУ, Н.Н.Нещадим, Г.Ф.Петрик, Краснодар

ЖҰМЫССЫЗДЫҚ ЖӘНЕ ОНЫМЕН КҮРЕСУ ЖОЛДАРЫ

Ерканова Г., Сайлау А.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Қазақстан, Нұр-Сұлтан қаласы

aktolkinsailau.2004@gmail.com

Қазіргі кездегі ауқымды өзгерістер кезеңі қоғам өмірінің барлық саласын жан-жақты қамтуда экономика мен экономикалық теория бүгінгі күндерде қоғамды дамытудың басты пәрменді күші болып отыр. Экономикалық құрылымы өте күрделі және экономика ғылымы эволюциялық жолмен дамып, болжамдарды жалғастырып келеді. Экономика сонымен қатар қоғам өмірінің көптеген мәселелерін қамтиды. Әсіресе, соның ішінде баға, табыс, жұмыссыздық және тағы басқа құбылыстардың өзгерісімен тығыз байланысты. Қазіргі күндері экономиканы біріншіден - өндіріс, инфляция, табыстар қозғалысын түсіндіру және жазу үшін, екіншіден – экономикалық тәртіпті негіздеу үшін қолданылады. Экономиканың өзін макроэкономика және микроэкономика деп екі салада қарастырамыз. Бұл екі сала өзара бір – бірімен тығыз байланысты болады. Міне, осы макроэкономика саласының күрделі мәселелерінің бірі - инфляция болып табылады. Инфляция – елдегі жалпы баға деңгейінің тұрақты өсуінен ақшаның құнсыздануы. Бірақ бұл барлық тауарларға баға өседі деген емес. Инфляция деңгейі өте жоғары болғанының өзінде кейбір тауарларға баға тұрақты